

Gyufásdoboz és papírfecni

Világszerte sokan elítélték a Lengyelországot államfői és miniszterelnöki rangban irányító Kaczynski fivérek, amiért makacs ellenállást tanúsítottak a kisebb tagországok képviselőit, szavazati arányait hátrányosan érintő európai uniós reformokkal szemben. Pedig igazságtalan és erkölcstelen is szőnyeg alá söpörni a múlt bűneit, amelyek nélkül a háború alatt elpusztult hat és fél millió lengyel állampolgárra hivatkozó Kaczynskiéknak nem lenne okuk a tiltakozásra. Váteszi tehetség nélkül is belátható: nem lesznek sokáig hatékonyak a régi ellentéteket elsimító, egységes Európáról, kontinensünk átjárható határaitól hangoztatott érvek, pedig sokak szerint gyógyírt jelentenek a történelem károsultjainak üszkös sebeire.

A Kreml bűnlajstroma

Ráadásul még a sebek is jórészt ismeretlenek: térségünkben mindmáig kibeszéletlen a múlt. Lengyelországról a világ főleg annyit tud, hogy a második világháború alatt milyen vérfürdőt rendeztek a náciak. Kevesebben hallottak arról, hogy a szovjet politikai rendőrség hóhérai Katynban, egy kis belorussziai faluban – német fegyverekkel – lemészárolták a lengyel tisztikar színe-virágát. Talán tudnak valamit arról is, hogy a Hitler-ellenes koalíció fő erejének számító Szovjetunió aljas módon elárulta az 1944-ben kitört varsói felkelés hőseit. A lista hosszan folytatható. A közzétett adatok szerint 1939 és 1945 között csaknem másfél millió egykori lengyel állampolgár raboskodott a szovjet haláltáborokban, börtönkazamaták mélyén, száműzött-telepeken. Tíz- és százezrek pusztultak el. Addigra, az 1930-as évek végére a népiirtások véres 20. századi történetében egyedülálló módon bevezetett "nemzeti kvóták" alapján a Szovjetunióban élő lengyelek közül mintegy százezer embert küldtek a Gulag kényszermunkalágereibe. Újonnan előkerülő iratokból tudjuk, hogy Lengyelország 1939. szeptemberi német, majd szovjet lerohanásának, felosztásának heteiben a Kreml tömegesen szolgáltatta ki a náci német hatóságoknak a főleg baloldali, illetve zsidó származású lengyel katonákat és civileket. Ez egyet jelentett halálos ítéletükkel.

A hősiesség nem számított

Sztálin a háború alatt nemegyszer megvetően, helyenként nem titkolt gyűlölettel beszélt a lengyelekről. 1944. október 9-én, amikor moszkvai dolgozószobájában fogadta Winston Churchillt, vendége ugyancsak kevés jóindulattal szólt a független Lengyelországról, annak ellenére, hogy a német és a szovjet hadsereg által 1939-ben feldarabolt Lengyelország

hivatalosan sohasem kapitulált Berlin előtt. A bátor lengyel repülők kivették részüket a Nagy-Britannia sorsát sokban eldöntő 1940-es nyári és őszi légi csatából is. Ezrével harcoltak az angol csapatok oldalán az afrikai Tobrukért és az olasz Monte Cassinóért. A Londonban működő lengyel emigráns kormány – akárcsak a lengyelországi illegális "párhuzamos állam" katonai szervezete, az Armija Krajowa, a Honi Hadsereg – szerteágazó európai hírszerzőhálózata páratlan szolgálatokat tett a hadban álló Angliának.

Churchill cinizmusa

És mégis, az Európán osztozkodó tárgyaló felek Sztálin dolgozószobájában szinte versengtek, hogy ki becsmérli jobban a lengyeleket. Churchill azt mondta, hogy az egyébként "jó és bátor lengyel nép" politikai elitje csupa "esztelen" politikusból áll. "Az a baj, hogy ahol összefut két lengyel, máris kitör a veszekedés" – tette hozzá. Sztálin így kontrázott: "Ha meg egy lengyel egyedül van, akkor saját magával kezd veszekedni." A második világháború utáni határok kérdésében a Kreml soha nem ismerte el a Csehszlovákia határait sokban etnikai alapon átszabó 1938-as müncheni egyezményt. Az 1939. augusztusi Molotov–Ribbentrop-paktumból következő valamennyi területiális változáshoz ellenben foggal-körömmel ragaszkodott. Az 1943-as teheráni csúcstalálkozón néhány gyufaszállal meg egy gyufásdobozzal eljátszadózva, Churchill még megpróbálta "Nyugatra tolni" Lengyelországot. Sztálint azonban felvillanyozta, hogy "a pánok országa" feletti befolyás megszerzésével újjáépítheti a cári birodalom keleti határait, és a háború után a német lakosság tömeges kitelepítésével komoly éket verhet a lengyel meg a német kormány közé. Ez volt az előzménye annak, hogy a sorsdöntő 1944. október 9-i megbeszélésen Churchill beadta a derekát: "Képesek leszünk erős nyomást gyakorolni – az angolok a saját lengyeleikre, az oroszok a sajátjaikra." (Másnap a szovjet külpolitika irányítója, Vjacseszlav Molotov újabb követelésekkel ostromolta angol kollégáját, Antony Edent, igyekezve kicsikarni belőle a kedvező választ a háború utáni magyarországi szovjet jelenlétről.) Az október 9-i tanácskozás orosz jegyzőkönyve szerint a brit kormányfő "piszkos és durva dokumentumként" jellemezte az iratot, amelyben százalékokra lebontva szerepelt Moszkva és London leendő jelenléte Közép-Kelet-Európában és a Balkánon. A papírcetlin rögzített alku részeként Sztálin biztosította Churchillt, hogy lemond a görög kommunista felkelők támogatásáról, és homályos utalást tett arra is, hogy nincsenek komolyabb érdekei a Földközi-tenger térségében. Lehet-e végképp eltörölni ezt a múltat? Elvárható-e a konzervatív lengyel vezetéstől, hogy ellenállás nélkül hagyja magát megfosztani a biztonságát garantáló középhatalmi státus

attribútumaitól? És vajon lelkiismeret-furdalás vagy bosszú munkál Moszkva szinte mindennapos lengyelelles kirohanásai mögött?

Megjelent: Magyar Hírlap, 2007. 07. 17.